

Юрій Володимирович Безрученков,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри туризму, готельної і ресторанного справи ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», м. Старобільськ

ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті розкривається ряд головних чинників, що визначають якість дистанційного навчання у освітньому процесі. Розкриваються компоненти та особливості педагогічного контролю на різних етапах дистанційного навчання, наводиться класифікація та характеристика видів педагогічного контролю.

***Ключові слова:** дистанційне навчання, контроль дистанційної освіти, педагогічний контроль, якість дистанційного навчання, методи контролю якості навчальної діяльності.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Основу освітнього процесу при дистанційному навчанні складає контрольована самостійна діяльність студентів з вивчення спеціально розроблених навчальних матеріалів з використанням інформаційних і комунікаційних технологій для взаємодії всіх учасників навчального процесу. Управління будь-яким процесом передбачає здійснення контролю його якості, який вкрай необхідний для успішного перебігу педагогічного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Дистанційне навчання та розгляд різних його аспектів, в сьогоденні є досить актуальною проблемою. Серед українських науковців слід відзначити праці Л. Калайдова роботи якого присвячені дослідження ролі викладача у системі дистанційної освіти; М. Мигович яка досліджує сучасний стан та перспективи розвитку дистанційної освіти у сучасному науковому просторі України; наукові праці О. Адаменко присвячені впровадженню інновацій у дистанційну освіту; наукові

студії В. Осадчого, Т. Беліцької, В. Кухара присвячені аналізу законодавства, перевагам та проблемам дистанційного навчання та впровадження його в систему вищої освіти.

Метою дослідження виступає одна зі складових якості дистанційного навчання – якість навчальної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «якість» включає в себе сукупність характеристик об'єкта, що відносяться до його здатності задовольняти встановленим і передбачуваним потребам. Питання забезпечення якості освіти при навчанні з використанням дистанційних освітніх технологій є актуальними на сучасному етапі розвитку системи освіти [1; 2; 3; 5; 7].

Говорячи про оцінку якості навчання, фахівці розрізняють поняття «якість дистанційної освіти» та «якість дистанційного навчання» [4, с. 14]. Якість дистанційної освіти складається із сукупності споживчих властивостей освітньої послуги, що забезпечують можливість задоволення комплексу потреби щодо всебічного розвитку особистості студента. Сукупність показників якості дистанційного навчання може бути розділена на ряд компонентів:

кваліфікація викладача і контингент студентів;

методи та технології навчання, що передбачають традиційні або інноваційні освітні технології,

звичайні або комп'ютерні, традиційні або активні методи навчання [6].

Виділяють ряд головних чинників, що визначають якість дистанційного навчання: якість освітнього контенту; здатність студента до самостійної роботи; професіоналізм професорсько-викладацького складу; рівень організації навчального процесу; рівень підготовки студентів до навчання в дистанційному режимі; якість матеріально-технічного забезпечення навчального процесу, включаючи якість комп'ютерів, телекомунікаційних мереж і т. п. [6].

В Українському законодавстві під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за

опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [8]. При цьому поняття якості дистанційного навчання можна розглядати як якість навчального процесу, здійснюваного з технологій дистанційного навчання [4].

Здійснення оперативного контролю за навчальною діяльністю студентів є однією з найважливіших проблем дистанційного навчання. Рішення проблеми контролю якості дистанційного навчання, його відповідності освітнім стандартам має принципове значення для успіху всієї системи дистанційного навчання. Контроль покликаний забезпечити зовнішню (контроль викладача-тьютора) і внутрішню (самоконтроль студента) зворотний зв'язок. Контроль якості спрямований на отримання інформації, аналізуючи яку викладач-тьютор вносить необхідні корективи протягом освітнього процесу. Це може стосуватися зміни змісту, перегляду підходів до вибору форм і методів педагогічної діяльності або ж принципової перебудови всієї системи роботи.

Контроль якості буває різних видів і форм, а також може здійснюватися за допомогою різноманітних методів. Методи контролю якості навчальної діяльності повинні забезпечувати систематичне, повне, точне і оперативне отримання інформації про навчальний процес.

Практикою дистанційного навчання встановлено такі педагогічні вимоги до організації контролю за навчальною діяльністю студентів:

індивідуальний характер контролю, що вимагає здійснення контролю за роботою кожного студента в залежності від його індивідуальної освітньої траєкторії;

систематичність, регулярність проведення контролю на всіх етапах освітнього процесу;

різноманітність форм проведення, що забезпечує підвищення інтересу студентів до його проведення і результатами;

всебічність, яка полягає в тому, що контроль повинен охоплювати всі розділи навчальної програми, забезпечувати перевірку теоретичних знань, практичних умінь і компетенцій студентів;

об'єктивність контролю, що виключає навмисні, суб'єктивні і помилкові оціночні судження викладача-тьютора, засновані на недостатньому вивченні студентів, психолого-педагогічних особливостей їх психофізичного розвитку [8]. Дотримання зазначених вимог забезпечує надійність контролю та виконання ним своїх завдань у процесі дистанційного навчання.

Система контролю засвоєння знань і способів пізнавальної діяльності, здатністю, вмінням застосовувати отримані знання в різних проблемних ситуаціях повинна носити систематичний характер, будуватися як на основі оперативного зворотного зв'язку (закладеної як в текст матеріалу, так і в можливість оперативного звернення до викладача-тьютора), так і відстроченого контролю (наприклад, при тестуванні).

Зовнішні контрольні акти, що проводяться викладачем-тьютором при дистанційному навчанні, поділяються на такі:

констатують, за допомогою яких викладач-тьютор встановлює факт виконання студентами будь-якого завдання;

перевіряючі, за допомогою яких викладач-тьютор з'ясовує, як навчаються оволоділи яким-небудь знанням, умінням і навиком, компетенцією;

підсумкова атестація, перевірка відповідності знань, умінь і навичок, компетенцій вимогам державного освітнього стандарту.

Основним завданням дистанційного навчання є забезпечення громадянам можливості реалізації конституційного права на здобуття освіти та професійної кваліфікації, підвищення кваліфікації незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання відповідно до їх здібностей [8].

Інформаційно-освітнє середовище дистанційного навчання сформована на основі поєднання on-line технологій (система «Adobe Connecta») і off-line

технологій (система дистанційного навчання «Moodle»). Кожен курс структурований у вигляді модулів, що включають теоретичний та довідковий матеріал. Навчальний процес за дистанційною системою навчання здійснюється у таких формах: самостійна робота; навчальні заняття; практична підготовка; контрольні заходи. Основними видами навчальних занять за дистанційною формою навчання є:

лекція, консультація, семінар які проводяться зі студентами дистанційно у синхронному або асинхронному режимі відповідно до навчального плану. Отримання навчальних матеріалів, спілкування між суб'єктами дистанційного навчання під час навчальних занять, що проводяться дистанційно, забезпечується передачею відео-, аудіо-, графічної та текстової інформації у синхронному або асинхронному режимі;

практичне заняття, яке передбачає виконання практичних (контрольних) робіт, відбувається дистанційно в асинхронному режимі. Окремі практичні завдання можуть виконуватись у синхронному режимі, що визначається робочою програмою навчальної дисципліни;

лабораторне заняття проводиться очно у спеціально обладнаних навчальних лабораторіях або дистанційно з використанням відповідних віртуальних тренажерів і лабораторій;

до інших видів навчальних занять при здійсненні навчального процесу можуть відноситись ділові ігри, виконання проєктів у групах тощо. Ці види навчальних занять можуть проводитись очно або дистанційно у синхронному або асинхронному режимі, що визначається робочою програмою навчальної дисципліни [8].

На різних етапах дистанційного навчання використовуються різні види контролю: попередній, поточний і підсумковий.

Попередній контроль спрямований на виявлення знань, умінь і навичок, компетенцій студентів з усіх розділів предмета, який буде вивчатися. Результати вхідного тестування дають можливість викладачеві-тьютору спланувати спільну роботу, діагностувати прогалини в знаннях, визначити, на

які теми слід виділити більше часу, тобто сформувати індивідуальну освітню траєкторію студента.

Поточний контроль здійснюється в повсякденній роботі з метою перевірки засвоєння матеріалу. Поточний контроль успішності здійснюється методом самоконтролю і за допомогою тестування студентів та фіксування результатів, а також в процесі спілкування викладача-тьютора та студента.

Цей вид контролю зазвичай співвідноситься із завершенням тем курсу або модулів. Такий контроль повинен обов'язково передувати переходу до нової теми, модулю, новому виду навчальної діяльності. Його підсумки викладач-тьютор обов'язково повинен враховувати у своїй подальшій роботі. Поточний контроль у дистанційному навчанні має важливий дидактичний сенс, оскільки дає можливість адекватно оцінювати навчальні результати і вчасно коригувати помилки і прогалини в знаннях студента.

Підсумковий контроль проводиться в кінці вивчення курсу. Його завдання – визначити досягнутий рівень підготовки студента.

Під педагогічними методами контролю якості навчальної діяльності ми розуміємо способи діяльності викладача-тьютора та студентів, за допомогою яких визначається результативність навчально-пізнавальної діяльності, виявляється рівень засвоєння навчального матеріалу.

Розглянемо різні методи контролю, що можуть бути застосовані в дистанційному навчанні.

Спостереження за навчальною діяльністю. При дистанційному навчанні студенти та викладач розділені в просторі і в часі, тому традиційні методи безпосереднього спостереження за навчальною діяльністю замінюються методами опосередкованого спостереження. Система дистанційного навчання «Moodle» дозволяє контролювати всі навчальні дії. Викладач-тьютор бачить, коли і в якій послідовності студент проходив навчальні матеріали, скільки часу витратив на вивчення того чи іншого розділу, виконання тесту, які допустив помилки.

Тестування. Одними з основних переваг використання тестування є можливість автоматизації обробки результатів і практично моментальна зворотний зв'язок між студентом та навчальним матеріалом. Причому тестовий контроль включає в себе організаційну та виховну складові, оскільки на виконанні тестових завдань будується істотна частина дистанційного навчання, а за відсутності дисципліни і відповідального підходу до даної роботи втрачається сенс навчання. Отже, в системі дистанційного навчання акцент необхідно робити на навчальному тестуванні, яке передбачає тісну інтеграцію процесу навчання і контролю навчання.

Система дистанційного навчання «Moodle» дає можливість гнучкої організації тестування. Тестування можливо в навчальних і контролюючих режимах. При контролюючому режимі студент бачить оцінку за тест і результати виконання кожного завдання тільки після завершення тесту, а при навчальному – він може відправляти кожне завдання на перевірку, бачачи при цьому вірний варіант виконання завдання.

За результатами тестування виставляється оцінка. Питання тестів зберігаються в базі даних і можуть повторно використовуватися в одному або різних курсах. На проходження тесту може бути дано кілька спроб. Можлива установка ліміту часу на роботу з тестом. В системі дистанційної підготовки студент після виконання тесту відправляє роботу на перевірку, отримує оцінку правильності або неправильності виконання кожного завдання і має можливість побачити правильну відповідь. У тестах нами використовуються різні типи завдань з автоматизованою і ручний перевіркою: єдиний або множинний вибір відповіді зі списку, введення короткої відповіді, встановлення послідовності або відповідності, вибір точки на малюнку, відповідь у вільній формі.

Ефективність контролю знань методом тестування в чому визначається якістю тестових завдань. В залежності від перевірки того чи іншого рівня засвоєння матеріалу, в дистанційній освіті застосовуються тестові питання різних видів, що характеризують якість і рівень знань студентів [3]:

на розрізнення (питання з вибором відповідей, що містять одночасно і завдання і відповідь; від студента вимагається назвати їх відповідність);

на запам'ятовування (питання з введенням відповіді у вигляді числа або словосполучення, перевіряючі вміння відтворювати деяку інформацію з пам'яті);

на розуміння (питання з вибором відповідей, питання на зіставлення, що вимагають від студентів вміння аналізувати, синтезувати наявну інформацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки);

на перевірку елементарних умінь і навичок (питання з вибором або з введенням відповіді, що вимагають від студента вміння застосовувати отримані знання для вирішення типових задач);

на перенесення (питання з введенням відповіді, що вимагають від студента творчої, евристичної діяльності для вирішення нетипових, творчих завдань).

Анкетування. Для проведення оперативного поточного контролю при дистанційному навчанні дуже зручно використовувати різноманітні анкети. Анкета є достатньо гнучким інструментом, оскільки питання можна задавати безліччю різних способів. В дистанційній освіті після освоєння кожної теми рекомендовано використовувати анкети, в яких студент може зробити самооцінку своїх навчальних досягнень за такими показниками: зрозумів / зрозуміла, можу вирішити самостійно; зрозумів / зрозуміла можу вирішити з підказкою; не зрозумів / не зрозуміла, не можу вирішити.

Анкета виконує два завдання. Перша – самооцінка студента своїх навчальних досягнень у відповідності до змісту матеріалу. Друга – співвіднесення самооцінки студента і його реальних результатів викладачем–тьютором. На основі отриманих даних викладачу–тьютору потрібно провести коригувальні заходи.

Самоконтроль є одним з найважливіших факторів, що забезпечують самостійну пізнавальну діяльність студентів. Самоконтроль є форма діяльності,

що виявляється в перевірці поставленого завдання, у критичній оцінці процесу роботи, у виправленні її недоліків.

Відповідальність і максимальна самостійність навчаються є вирішальними факторами при організації навчального процесу дистанційного навчання. У дистанційному навчанні самоконтроль дуже важливий. Студентам надається можливість багаторазового виконання тестів і самоконтролю отриманих результатів відразу ж після їх виконання, включаючи перегляд невірно виконаних завдань і правильних відповідей на них, що, безсумнівно, активізує навчально-пізнавальну діяльність.

Рейтинг студента. Для підвищення мотивації пізнавальної діяльності ефективним є використання різних рейтингових процедур, яке має стимулюючий вплив на підвищення ефективності діяльності студентів, формування та підтримку мотивації, розвиток почуття відповідальності за отриманий результат. В системі дистанційної підготовки потрібно передбачати формування персональних рейтингів як по окремим завданням та тестам, так і за курсом в цілому, що дозволяє організувати кредитно-рейтингову систему оцінювання.

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи вищесказане можна зрозуміти що, педагогічні засоби та методи контролю якості навчальної діяльності в системі дистанційного навчання в першу чергу спрямовані на забезпечення зворотного зв'язку, встановлення рівня засвоєння знань на всіх етапах навчання, визначення ефективності навчального процесу і коригування викладачем-тьютором навчального процесу на основі отриманої інформації.

Подальшу роботу вибачаємо у розробці дистанційних комплексів що відповідають вимогам контролю якості і забезпечують підготовку фахівців спеціальності готельно-ресторанна справа, на високому професійному рівні, та впровадження їх у навчальний процес.

Список використаної літератури

1. Полат, Е. С. Теорія і практика дистанційного навчання: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркін, М. В. Моїсеєва; під ред. Є. С. Полат. – М. : Издат. цент «Академія», 2004. – 416 с.
2. Роберт, І. В. Розвиток дидактики в умовах інформатизації освіти / І. В. Роберт // Педагогіка. – 2012. – № 9. – С. 25–36.
3. Дистанційне навчання (досвід впровадження педагогічного експерименту у Полтавському університеті економіки і торгівлі) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вид. : http://el.puet.edu.ua/sites/default/files/book_el.pdf
4. Киян, І. В. Оцінка якості педагогічних технологій в системі дистанційного навчання / І. В. Киян // Успіхи сучасного природознавства. – 2012. – № 2. – С. 76–84.
5. Романенкова, Д. Ф. Педагогічний супровід дистанційного навчання / Д. Ф. Романенкова // Інноваційні інформаційні технології: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / За ред. С. У. Увайсова. – М. : МІЕМ, 2012. – С. 142–144.
6. Бабіна, Н. Г. Сучасне дистанційне навчання: проблеми якості / Н. Г. Бабіна // Телематика 2009: Праці XVI Всерос. наук.-метод. конф. (Санкт-Петербург, 22-25 червня 2009). – СПб. : СПбГУ ИТМО, 2009. – С. 126–128.
7. Педагогіка: навч. посібник для студентів вищ. пед. навч. закладів / В. А. Сластенін, І. Ф. Ісаєв, Є. М. Шиянов; під ред. В. А. Сластенина. – М.: Издат. центр «Академія», 2002. – 576 с.
8. Положення про дистанційне навчання Наказ Міністерства освіти і науки України 25.04.2013 № 466 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вид. : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Щука Г. П.

Стаття надійшла до редакції 1.04.2015

Безрученков Ю. В. Педагогический контроль в системе дистанционного обучения

Под дистанционным обучением понимается индивидуальный процесс получения знаний, умений, навыков и способов познавательной деятельности человека, происходит в основном за опосредованного взаимодействия удаленных друг от друга участников учебного процесса в специализированной

среде, которое функционирует на базе современных психолого-педагогических и информационно-коммуникационных технологий. В статье раскрывается ряд факторов, определяющих качество дистанционного обучения в образовательном процессе. Раскрываются компоненты и особенности педагогического контроля на разных этапах дистанционного обучения, приводится классификация и характеристика видов педагогического контроля.

Ключевые слова: дистанционное обучение, контроль дистанционного образования, педагогический контроль, качество дистанционного обучения, методы контроля качества учебной деятельности.

Bezruchenkov Yu. V. Teaching control in distance learning

The article deals with the concept of «quality» in the system of distance education, the author noted that this includes a set of object characteristics that are associated with its ability to meet the needs of established and predictable. The author states that the quality of distance education consists of a set consumer characteristics of educational services, providing an opportunity to consider the needs of all-round development of the individual student. The author defined set of quality indicators of distance learning.

Determined number of the main factors that determine the quality of distance education and meet the educational content; the ability of the student to work independently; professionalism of the teaching staff; level educational process; the level of training of students to study remotely; support quality educational process, including the quality of means, such as computer, telecommunications network.

The article states that the Ukrainian legislation in distance education means an individual process of acquiring knowledge, skills and techniques of human cognitive activity, which is mainly mediated interactions with remote apart stakeholders in a specialized environment, which is based on modern psychological, pedagogical and information and communication technology.

In general, the quality control of education can be of various types and shapes, and can be done using different methods. Methods of quality control of educational activity should provide a systematic, complete, accurate and fast information for the learning process.

Management and training methods of cognitive ability, the ability to apply this knowledge in different problem situations should be systematic, as based on operational feedback (as described in the text, and the ability to quickly access the teacher-educator) and the related control.

The main purpose of distance education is to ensure that citizens receive knowledge to realize their constitutional right to education and training, professional development, regardless of gender, race, nationality, social and economic status, type and nature of employment, philosophical beliefs, membership in political parties, religion, health status, place of residence according to their abilities.

The author determined that management education is aimed at identifying the knowledge, skills and competencies students from all walks of the object. The test results allow entrance teacher-educators work together to plan, diagnose gaps in

knowledge, determine which topics should allocate more time to develop the student's individual educational trajectory.

The main factors of student achievement and the quality of distance education is the current control, and self-control of a variety of tests, surveys of situation tasks of various difficulty levels, with a mandatory fixing of the results obtained in the process of communication teacher-educator and student. Also important element of distance education is the final control, which is held at the end of the course. Its main task is to determine the level of the student for further correlation.

Keywords: *distance learning, distance education management, teaching control, distance learning methods for quality control of educational activity.*